

Фурманюк І.Г.

аспірант

Державного податкового університету

Furmanjuk Ivan

Postgraduate Student

State Tax University

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ

ANALYSIS OF EXPERIENCE AND EFFICIENCY OF IMPLEMENTATION OF POST-CONFLICT RECONSTRUCTION PROGRAMS

Автором статті зазначено про актуальність проведення аналізу процесів постконфліктного відновлення та необхідність врахування міжнародного досвіду для вирішення проблеми постконфліктного відновлення України. Метою статті є систематизація досвіду післявоєнної відбудови з використанням кількісного оцінювання успішності та ефективності реалізації програм відновлення постконфліктних територій. В статті розглянуто термінологічні тлумачення в аспекті концептуального бачення на зазначену проблему. Представлено аналіз наслідків війн у вигляді економічних витрат для обраної групи країн світу з найбільшою та найменшою економічною вартістю насильства. Запропоновано методичний підхід здійснення кількісної оцінки ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення. Внаслідок систематизації міжнародного досвіду здійснено кількісне оцінювання результативності реалізації програм післявоєнного відновлення в країнах та містах світу.

Ключові слова: наслідки війн, економічна вартість насильства, постконфліктне відновлення, методичний підхід, кількісна оцінка.

The article is devoted to the current problem of the post-conflict recovery. Analysis of approaches to solving the post-conflict reconstruction of countries based on the results of international and domestic research has been provided. The author of the article notes the multifaceted nature of the post-conflict recovery process and the need to take into account international experience to solve the problem of post-conflict reconstruction of Ukraine. The purpose of the article is to systematize the experience of post-war reconstruction using quantitative assessment of success and effectiveness of the implementation of programs for the recovery of the post-conflict territories. The article examines terminological interpretations in terms of a conceptual vision of the problem. The results of wars in the form of economic costs of wars for the ten countries of the world with the highest and lowest economic costs of violence have been presented. The methodological approach to quantitatively assessment of the effectiveness of post-war recovery programs has been proposed. An analysis of the success and effectiveness of post-war recovery programs for a group of countries and cities around the world has been carried out. The result of systematization of international experience, a quantitative assessment of the effectiveness of post-war recovery programs in countries and cities around the world has been carried out. The analysis shows that countries such as South Korea, Finland and Japan are characterized by the highest level of effectiveness in implementing post-war recovery programs. Countries such as Lebanon and Iraq are characterized by the lowest level of effectiveness in implementing post-war recovery programs. It has been noted that cities such as Helsinki, Seoul and Munich are characterized by the highest level of effectiveness of the implementation of post-war recovery programs according to the results of the analysis of the effectiveness of the implementation of post-war recovery programs in cities. Cities such as Beirut and Dresden are characterized by the lowest level of effectiveness of the implementation of post-war recovery programs. The obtained research results allow forming the practical basis for decisions making aimed at solving the problem of post-conflict reconstruction of Ukraine.

Keywords: consequences of wars, economic cost of violence, post-conflict recovery, methodological approach, quantitative assessment.

Постановка проблеми. В умовах зростання конфліктності сучасного світу міжнародні та вітчизняні наукові спільноти звертають значну увагу до проблеми постконфліктного відновлення. Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України спричинила величезні руйнування енергетичної, транспортної та житлової інфраструктури, підприємствам реального сектору економіки, а також нанесла значної шкоди довкіллю.

Поряд з рішучим засудженням російської агресії проти України у затвердженій резолюції Європейського економічного і соціального комітету [8] було зазначено актуальність підготовки плану допомоги для підтримки економіки та відновлення зруйнованої інфраструктури України.

У зв'язку з цим, зазначені питання набувають актуальності для нашої країни та потребують вивчення міжнародного досвіду з урахуванням аналізу ефективності реалізації програм та проєктів постконфліктного відновлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість вирішення проблеми постконфліктного відновлення зазначається в багатьох працях закордонних та вітчизняних вчених. Значна кількість досліджень проводиться в рамках міжнародних наукових програм та проєктів. Зокрема, ґрунтовні дослідження з проблеми відновлення країн після військових конфліктів були проведені І.В. Запатріною та А.О. Шатковською [2] в рамках міжнародного проєкту «Економічна підтримка України».

За думкою таких міжнародних вчених як С. Баракат (S. Barakat), С. Зик (S. Zuck), В.А. Найт (W.A. Knight), Д.А. Рондінеллі (D.A. Rondinelli), Дж.Д. Монтгомері (J.D. Montgomery) [11; 14; 16 та ін.] вважається, що проблематика конфліктів є добре дослідженою. Українські вчені, такі як О.А. Паршина, М.Ю. Паршина, Т.В. Чумак та Л.І. Ярмоленко [5] дослідили вплив сучасних конфліктів на стан міжнародної безпеки та запропонували шляхи врегулювання геополітичної напруженості. Г.М. Заваріка [1] надає аналіз досліджень економічного розвитку в процесі зміцнення миру в постконфліктних країнах.

І.В. Запатріна та А.О. Шатковська говорять про використання різних підходів та механізмів післявоєнного відновлення різних країн та міст світу, ефективність яких, за думкою авторів, визначається специфікою країни, залежить від стартових умов, інституційної спроможності, традицій та настрою суспільства [2, с. 76]. Еволюцію підходів до постконфліктної відбудови досліджує О.М. Стойко в одному з розділів наукової праці [9]. С. Баракат (S. Barakat) та С. Зик (S. Zuck) [11] внаслідок систематизації досліджень виділили чотири етапи еволюції підходів до постконфліктної відбудови.

Міжнародні та вітчизняні вчені звертають увагу на багатовимірність та багатогранність процесу постконфліктного врегулювання. Д. Рондінеллі (D.A. Rondinelli) та Дж. Монтгомері (J.D. Montgomery) [16] вважають, що отримання результативності у післявоєнних умовах потребує прийняття обґрунтованих рішень. За думкою таких закордонних вчених як Дж. Чопра (J. Chopra) та Т. Хохе (T. Hohe) [12], розробка стратегії та побудова довгострокових про-

цесів для досягнення стабільного миру має ґрунтуватися на впровадженні належного управління та сприянні сталому розвитку. Наукові та практичні аспекти забезпечення сталого економічного розвитку національного господарства ґрунтовно досліджує Ю.І. Паршин [4]. Соціокультурний простір України в аспекті відновлення територіальної цілісності України аналізують О.М. Стойко, І.О. Кресіна та О.В. Кресін [9] в рамках цільової програми наукових досліджень НАН України.

Незважаючи на величезний досвід відродження постконфліктних територій на світовому рівні, науковці акцентують увагу на відсутності на міжнародному рівні розроблених універсальних підходів, які можна було б використати для постконфліктного відновлення в Україні. Відновлення економіки на постконфліктних територіях нашої країни уявляється складною та важливою задачею, для вирішення якої потрібен ефективно діючий економічний механізм постконфліктного відновлення. Для побудови такого механізму має бути сформована аналітична основа на підґрунті систематизації міжнародного досвіду постконфліктного відновлення з використанням методів кількісного оцінювання ефективності реалізації програм та проєктів.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація досвіду післявоєнної відбудови з використанням кількісного оцінювання успішності та ефективності реалізації програм відновлення постконфліктних територій.

Виклад основних результатів дослідження. Формування концептуального бачення на зазначену проблему вимагає звернути увагу на термінологічні тлумачення. У сучасних дослідженнях такі терміни, як відновлення економіки, економічна відбудова, економічна реабілітація, реформування постконфліктної економіки, використовуються як синоніми [1].

Європейська комісія користується поняттями реконструкції та реабілітації [1], а також поняттями відновлення, відбудови та модернізації [7]. Світовий банк (WB) і Міжнародний валютний фонд (МВФ) використовують терміни постконфліктної відбудови та відновлення [1; 9; 10; 15].

Г.М. Заваріка [1] під терміном постконфліктної території розуміє частину поверхні суші з певними межами, на якій після конфлікту встановлено здійснення діяльності повноважень органів державної влади. На підґрунті пошуку теоретичних основ автор роботи [1] пропонує концептуальний підхід до визначення змісту постконфліктного розвитку.

Зазначимо, що сучасні війни викликають масштабні економічні та соціальні пошкодження. За результатами дослідження науково-дослідного і медійного центру [6] зазначається складність явища постконфліктного врегулювання. Питання економічного виміру постконфліктної відбудови розглянуто такими вченими як О.М. Стойко, І.О. Кресіна та О.В. Кресін у науковій праці [9]. За думкою Г.М. Заваріки [1], прийняття рішень та вирішення питань управління складними динамічними просторово-часовими системами має виходити з поєднання природних і господарських процесів, прямих і зворотних зв'язків між природою та суспільством.

За даними досліджень [15] визначено середню економічну вартість насильства в країнах, що є еквівалентною 41 відсотку валового внутрішнього продукту (ВВП). На рис. 1 представлено наслідки війн у вигляді економічних витрат для десяти країн світу з найбільшою економічною вартістю насильства. Сирія та Афганістан вважаються [15] найменш мирними країнами світу, про що свідчить значення економічної вартості насильства, яка перевищує 50 відсотків у порівнянні з ВВП цих країн. Ісландія та Канада вважаються [15] одними з найбільш мирних країн світу з економічною ціною насильства менше 3,5 відсотка від ВВП цих країн (рис. 2).

Враховуючи величезний масштаб руйнівних наслідків російсько-української війни та складність процесів відновлення та відбудови, Європейська Комісія пропонує створити спеціальний інструмент фінансування, який забезпечить послідовну, передбачувану та гнучку підтримку України на період 2024–2027 років в обсязі до 50 мільярдів євро [7].

Цільовим фондом підтримки, відновлення, відбудови та реформування України [10] визначено орієнтовну вартість відновлення та відбудови України протягом наступного десятиліття, що становить 486 мільярдів доларів США з урахуванням оцінки

завданої шкоди та потреб на відновлення та відбудову України. Ґрунтуючись на даних [10], слід зазначити, що найбільші потреби у відновленні та відбудові оцінюються у житловому секторі (17% від загального обсягу), далі за рейтингом – транспорт (15%), торгівля і промисловість (14%), сільське господарство (12%), енергетика (10%), соціальний захист і забезпечення засобів до існування (9%) та управління вибухонебезпечними предметами (7%).

Постконфліктне врегулювання потребує впровадження комплексної системи заходів, які орієнтовані на розбудову довгострокового та сталого миру на засадах верховенства права, захисту прав і свобод кожної людини, а також, об'єднанні всього суспільства навколо спільної стратегії розвитку держави [6]. У цьому сенсі важливу роль відіграватимуть програми, концепції, стратегії постконфліктного економічного розвитку [1].

Враховуючи багатогранність підходів до вирішення проблеми постконфліктного відновлення, вважаємо доцільним запровадити відповідну багатомірність критеріїв та кількісних оцінок. Зокрема, С. Баракат та С. Зик [11] пропонують взяти за основу чотири критерії, а саме, здійснити оцінку за основними секторами діяльності, оцінити ключових акторів,

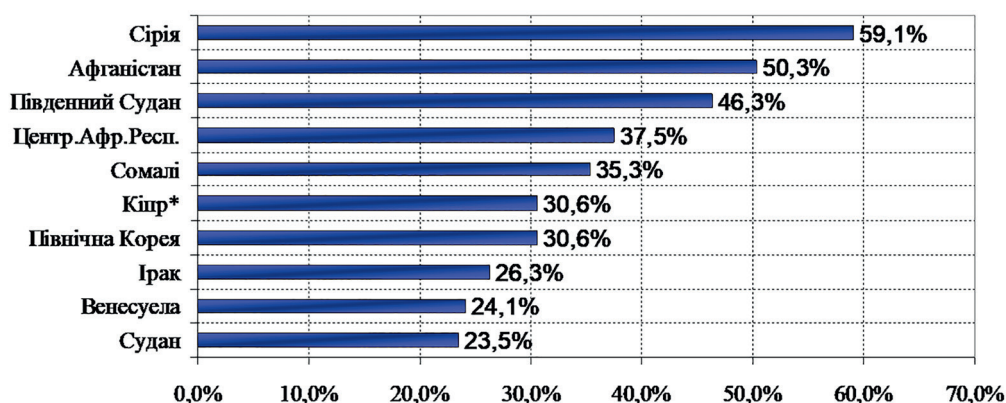

Рис. 1. Економічні витрати війни для країн з найбільшою економічною вартістю насильства (частка ВВП країни)

Джерело: побудовано автором за даними [15]

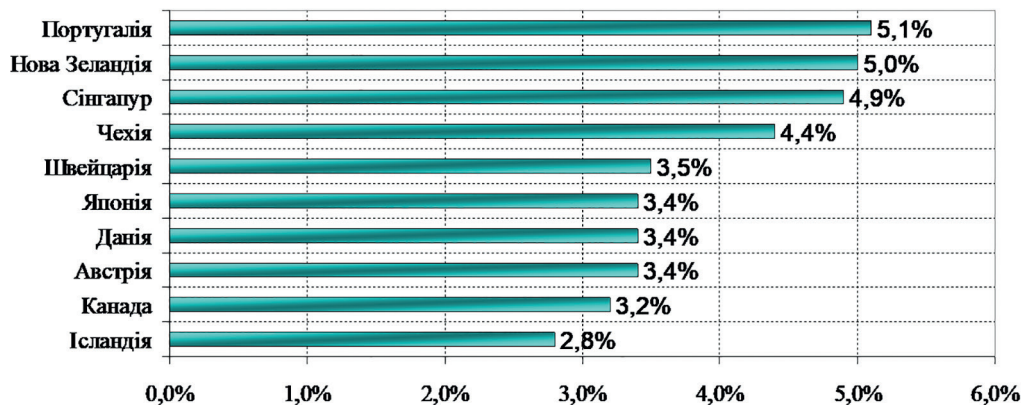

Рис. 2. Економічні витрати війни для країн з найменшою економічною вартістю насильства (частка ВВП країни)

Джерело: побудовано автором за даними [15]

кінцеві цілі бенефіціаріїв, роль інститутів країн-реципієнтів та їх відносини з міжнародними акторами. Поряд з цим І.В. Запатріна та А.О. Шатковська звертають увагу [2, с. 76] на існування певних схожих характеристик та факторів організації процесу післявоєнного відновлення, які є притаманними майже всім країнам та містам, досвід післявоєнного відродження яких є визнаним експертами як позитивний.

Враховуючи міжнародний досвід постконфліктного врегулювання, слід зазначити, що держава повинна підтвердити свою ефективність, відновивши свою здатність керувати соціальними, політичними та економічними процесами та забезпечувати безпеку особистості та громади [13].

Важливим аспектом вважаємо використання кількісної оцінки досвіду країн щодо успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення. З метою здійснення кількісної оцінки запропоновано наступний методичний підхід, який передбачає систематизацію міжнародного досвіду з використанням порівняльних характеристик, які надані експертами, та переведенням у кількісний вигляд характеристик, які представлені у якісних вимірах.

Запропонований методичний підхід представлено у структурованому вигляді на рис. 3. Кількісну оцінку пропонується виконати ґрунтуючись на результатах дослідження [2], в якому були представлені порівняльні характеристики реалізації програм відновлення за групою обраних для дослідження країн та міст у якісному вимірюванні.

З метою порівняння відповідності наявного стану справ обраних характеристик в країні І.В. Запатріна та А.О. Шатковська [2] використали шкалу з трьома рівнями якісних оцінок, а саме «високий», «середній» та «низький». Аналогічний підхід до оцінювання з наданням якісних характеристик був використаний з метою порівняння міст світу за успішністю їх відновлення після військових дій.

З метою формування кількісної оцінки та класифікації країн та міст за ефективністю реалізації програм відновлення та успішністю відновлення використаємо результати досліджень авторів роботи [2] з переведенням якісних оцінок «високий», «середній» та «низький» у трьохбальну шкалу кількісного вимірювання: «високий» – 3 бали, «середній» – 2 бали та «низький» – 1 бал.

Формування інформаційних баз для оцінки країн представлено у табл. 1 – 2.

Підсумкову оцінку успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення для кожної країни пропонуємо здійснити адитивним методом за формулою (1):

$$E_{\text{країн}} = \sum ZV_i + \sum IN_j, \quad (1)$$

де $\sum ZV_i$ – підсумкова оцінка ролі центральної влади в ході реалізації програм відновлення у країні, де $i = 1 \div 11$ – характеристики для оцінки ролі центральної влади у відновленні країн; $\sum IN_j$ – підсумкова оцінка інструментів розв'язання житлових проблем в ході реалізації програм відновлення у країні, де $j = 1 \div 7$ – характеристики для оцінки інструментів розв'язання житлових проблем.

Результати підсумкової кількісної оцінки успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення у країнах представимо у графічному вигляді на рис. 4. За результатами аналізу слід зазначити, що такі країни як Південна Корея, Фінляндія та Японія отримали найбільші значення підсумкової оцінки успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення. Такі країни як Ліван та Ірак характеризуються найменшим значенням підсумкової оцінки.

Формування інформаційних баз для оцінки міст представлено у табл. 3–6.

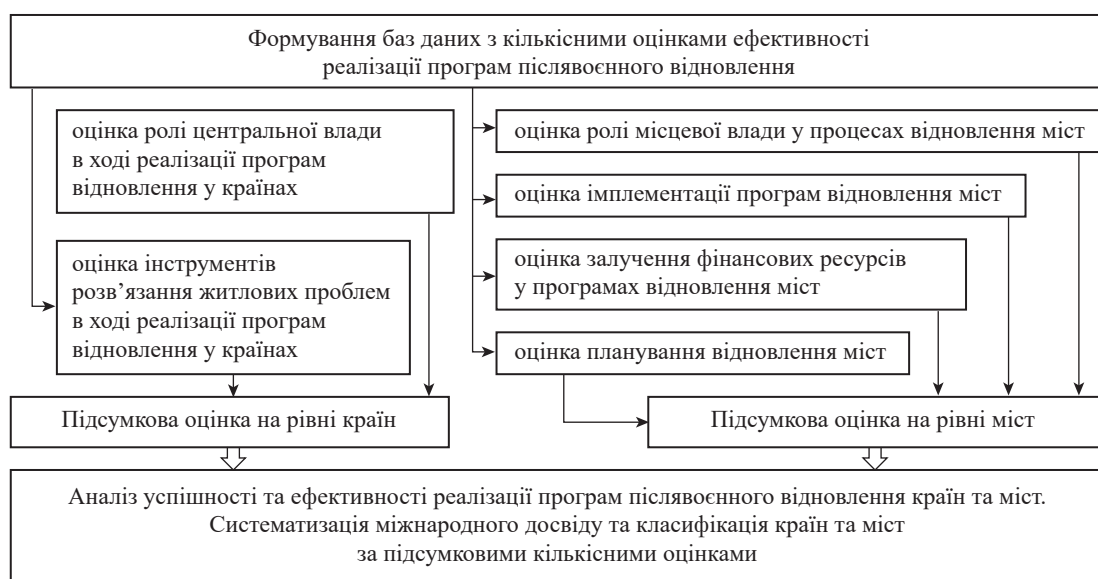

Рис. 3. Методичний підхід кількісної оцінки успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення країн та міст

Джерело: складене автором на основі [2]

Таблиця 1

**Формування інформаційної бази для кількісної оцінки ролі центральної влади
в ході реалізації програм відновлення у країнах**

Характеристики для оцінки ролі центральної влади у відновленні країн	Позначення
Ринкова економіка	ZV_1
Вільне та конкурентне середовище для ведення бізнесу	ZV_2
Нетерпиме відношення до корупції	ZV_3
Пріоритет капітального інвестування над споживанням	ZV_4
Стимулювання застосування інновацій та високих технологій	ZV_5
Виважена екологічна політика	ZV_6
Стимулювання експорту товарів з високою доданою вартістю	ZV_7
Проведення активної політики промоції країни в світі	ZV_8
Прозорість діяльності	ZV_9
Оптимальний розмір державного апарату	ZV_{10}
Професійність державної влади	ZV_{11}
Підсумкова оцінка ролі центральної влади	ΣZV_i

Джерело: складене автором на основі [2]

Таблиця 2

**Формування інформаційної бази для оцінки інструментів розв'язання житлових проблем
в ході реалізації програм відновлення у країнах**

Характеристики для оцінки інструментів розв'язання житлових проблем у країнах	Позначення
Пільгове кредитування осіб, що втратили житло внаслідок війни	IN_1
Компенсація орендодавцям вартості оренди житла переселенцями	IN_2
Будівництво тимчасових притулків для переселенців	IN_3
Будівництво соціального житла за рахунок публічних ресурсів	IN_4
Стимулювання самостійного будівництва, у т.ч. спрощення видачі дозволів, консультації, забезпечення матеріалами	IN_5
Забезпечення переселенців та демобілізованих військових земельними ділянками для ведення фермерської діяльності	IN_6
Узгодженість розвитку місцевої інфраструктури з відбудовою житлового фонду	IN_7
Підсумкова оцінка ролі центральної влади	ΣIN_i

Джерело: складене автором на основі [2]

Таблиця 3

**Формування інформаційної бази для кількісної оцінки ролі місцевої влади
у процесах відновлення міст**

Характеристики для оцінки ролі місцевої влади у процесах відновлення міст	Позначення
Роль місцевої влади у процесах відновлення	MV_1
Професійність міської влади	MV_2
Широке залучення громадськості до схвалення управлінських рішень	MV_3
Залучення до відновлення приватного бізнесу	MV_4
Прозорість діяльності	MV_5
Нетерпиме відношення до корупції	MV_6
Проведення активної політики промоції міста в світі	MV_7
Підсумкова оцінка ролі місцевої влади	ΣMV_k

Джерело: складене автором на основі [2]

Таблиця 4

Формування інформаційної бази для кількісної оцінки планування відновлення міст

Характеристики для оцінки планування відновлення міст	Позначення
Наявність стратегічних планів відновлення	PL_1
Оперативність підготовки програм відновлення	PL_2
Залучення громадськості та бізнесу до розроблення планів відновлення	PL_3
Наявність актуальних генеральних планів та правил зонування міст	PL_4
Визначення пріоритетності проєктів для відновлення	PL_5
Увага до питань змін клімату в процесі відновлення	PL_6
Збереження історичного обліку міст	PL_7
Підсумкова оцінка планування відновлення міст	$\sum PL_m$

Джерело: складене автором на основі [2]

Таблиця 5

Формування інформаційної бази для кількісної оцінки імплементації програм відновлення міст

Характеристики для оцінки імплементації програм відновлення міст	Позначення
Ефективність здійснення контролю за реалізацією програм відновлення	IM_1
Контроль за дотриманням генеральних планів та правил зонування	IM_2
Розкриття інформації в процесі реалізації програм відновлення	IM_3
Відповідність закупівель задля відновлення кращим практикам	IM_4
Підсумкова оцінка імплементації програм відновлення міст	$\sum IM_x$

Джерело: складене автором на основі [2]

Таблиця 6

Формування інформаційної бази для кількісної оцінки залучення фінансових ресурсів у програмах відновлення міст

Характеристики для оцінки залучення фінансових ресурсів у програмах відновлення міст	Позначення
Використання донорських коштів	FN_1
Використання коштів державного бюджету	FN_2
Використання коштів місцевих бюджетів	FN_3
Залучення коштів приватного бізнесу, у тому числі в рамках ДПП	FN_4
Підсумкова оцінка залучення фінансових ресурсів у програмах відновлення міст	$\sum FN_y$

Джерело: складене автором на основі [2]

Підсумкова оцінка успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення міст здійснюється також адитивним методом за наступною формулою (2):

$$E_{micm} = \sum MV_k + \sum PL_m + \sum IM_x + \sum FN_y, \quad (2)$$

де $\sum MV_k$ – підсумкова оцінка ролі місцевої влади в ході реалізації програм відновлення, де $k = 1 \div 7$ – характеристики для оцінки ролі місцевої влади;

$\sum PL_m$ – підсумкова оцінка планування відновлення міст, де $m = 1 \div 7$ – характеристики для оцінки планування відновлення міст;

$\sum IM_x$ – підсумкова оцінка імплементації програм відновлення міст, де $x = 1 \div 4$ – характеристики для оцінки імплементації програм відновлення міст;

$\sum FN_y$ – підсумкова оцінка залучення фінансових ресурсів у програмах відновлення міст, де $y = 1 \div 4$ – характеристики для оцінки.

Результати підсумкової кількісної оцінки успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення у містах представлено у графічному вигляді на рис. 4.

За результатами аналізу слід зазначити, що такі міста як Гельсінкі, Сеул та Мюнхен характеризуються найбільшою успішністю та ефективністю реалізації програм післявоєнного відновлення. Такі міста як Бейрут та Дрезден характеризуються найменшим значенням сумарної кількісної оцінки успішності та ефективності.

На підґрунті отриманих результатів вважаємо доцільним сформулювати національну програму, спрямовану на вирішення проблеми постконфлік-

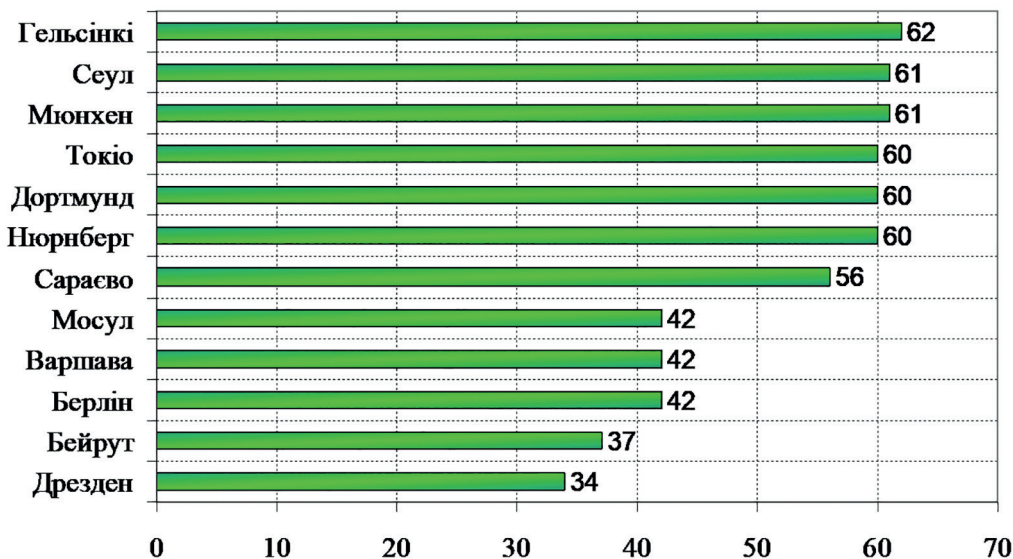

Рис. 4. Успішність та ефективність реалізації програм післявоєнного відновлення в містах за сумарною кількісною оцінкою

Джерело: побудовано автором за даними [2]

тного відновлення України. Вважаємо доцільним при розробці програм врахувати результати аналізу міжнародного досвіду залучення зовнішніх донорів до післявоєнної відбудови, який представлений авторами наукової праці [9] в межах виконання наукового проекту «Відродження постконфліктних територій: світовий досвід і Україна».

Висновки. Представлені результати аналізу наслідків війн у вигляді економічних витрат для країн світу з найбільшою та найменшою економічною вартістю насильства. Надано аналіз орієнтовної вартості відновлення та відбудови України.

Запропонований методичний підхід здійснення кількісної оцінки успішності та ефективності реалізації програм післявоєнного відновлення дозволив систематизувати досвід постконфліктного відновлення. Використання кількісного оцінювання ефективності реалізації програм та проєктів дозволив визначити країни та міста світу, які характеризуються найбільшою ефективністю за комплексною кількісною оцінкою.

Отримані результати досліджень дозволяють сформувати практичну основу прийняття рішень, спрямованих на вирішення проблеми постконфліктного відновлення України.

Бібліографічний список:

1. Заваріка Г.М. Концептуальні підходи до розвитку постконфліктних територій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2020. № 1/2 (76/77). С. 58–63. URL: https://visnyk-geo.knu.ua/?page_id=8110&lang=uk (дата звернення: 15.01.2025)
2. Запатріна І.В., Шатковська А.О. Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. URL: https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Doslidzhennia_Dosvid-pisliavoiennoho-vidnovlennia-mist.pdf (дата звернення: 10.01.2025)
3. Мельникова М.В., Градобоева Є.С. Відновлення господарювання в сфері життєдіяльності міста на постконфліктній території. *Економіка та суспільство*. 2020.

Випуск № 22. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/81> (дата звернення: 15.01.2025)

4. Паршин Ю.І. Стратегія забезпечення сталого економічного розвитку національного господарства: теорія, методологія і практика: монографія. Дніпропетровськ : Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. 408 с.
5. Паршина О.А., Паршина М.Ю., Чумак Т.В., Ярмоленко Л.І. Вплив конфліктів на стан міжнародної безпеки та шляхи врегулювання геополітичної напруженості. *European Vector of Economic Development*. 2024. № 1 (36). С. 70–81. URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2024/1/8.pdf> (дата звернення: 7.01.2025)
6. Постконфліктне врегулювання для України. Науково-дослідний і медійний «Центр постконфліктного врегулювання». Київ, 2016. 80 с. URL: <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/POST-CONFLICT-block-ukr.pdf> (дата звернення: 15.01.2025)
7. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine> (дата звернення: 10.01.2025)
8. Резолюція «Війна в Україні та її економічні, соціальні й екологічні наслідки» Європейський економічний і соціальний комітет (ЄЕСК). URL: <http://federation.org.ua/podiitafakti/evropeiskii-ekonomichnii-i-sotsialnii-komiteteesk-zatverdiz-rezolyutsiyu-v-yakii-rishu> (дата звернення: 10.01.2025)
9. Стойко О.М., Кресіна І.О., Кресін О.В. Відродження постконфліктних територій: світовий досвід і Україна: наукова записка. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Київ : Норма права, 2020. 145 с. URL: https://jurkniga.ua/contents/vidrodzhennya-postkonfliktnikhteritoriy-svitoviy-dosvid-i-ukraina.pdf?srsid=AfmBOopxdKcQLnlwihxU0E053jf1oid_LsAlvTzGpxKGz3FXePzqxuZs (дата звернення: 15.01.2025)
10. Цільовий фонд підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (URTF). URL: <https://worldbank.org/uk/programs/urtf/overview> (дата звернення: 15.01.2025)
11. Barakat S., Zyck S. The Evolution of Post-conflict Recovery. *Third World Quarterly*. 2009. Vol. 30. № 6. P. 1069–1086.
12. Chopra J., Hohe T. Participation intervention. *Global Governance*. 2004. Vol. 10, № 3. P. 289–305.
13. Crisis Prevention and Recovery Report 2008 – Post-Conflict Economic Recovery: Enabling Local Ingenuity. New York, 2008. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/undp-cpr-post-conflict-economic->

recovery-enable-local-ingenuity-report-2008.pdf (дата звернення: 25.01.2025)

14. Knight W.A. Evaluating recent trends in peacebuilding research. *International Relations of the Asia-Pacific*. 2003. Vol. 3, № 2. P. 241–264.
15. Post-war Reconstruction of Economy: Case Studies. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2023/01/post-war-reconstruction-of-economy-en.pdf> (дата звернення: 25.01.2025)
16. Rondinelli D.A., Montgomery J.D. Regime change and nation building: Can donors restore governance in post-conflict states? *Public Administration and Development*. 2005. Vol. 25, № 1. P. 15–23.

References:

1. Zavarika H.M. (2020) Kontseptualni pidkhody do rozvytku postkonfliktnykh terytorii [Conceptual approaches to the development of post-conflict territories]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenko. Heohrafiia – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Geography*, vol. 1/2 (76/77), pp. 58–63. Available at: https://visnyk-geo.knu.ua/?page_id=8110&lang=uk (accessed January 15, 2025)
2. Zapatrina I.V., Shatkovska A.O. Dosvid pisliavoiennoho vidnovlennia mist svitu: uroky dlia Ukrainy [The experience of post-war reconstruction of cities around the world: lessons for Ukraine]. Available at: https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Doslidzhennia_Dosvid-pisliavoiennoho-vidnovlennia-mist.pdf (accessed January 10, 2025)
3. Melnykova M.V., Hradoboeva Ye.S. (2020) Vidnovlennia hospodariuvannia v sferi zhyttiedialnosti mista na postkonfliktnii terytorii [Restoration of economic activity in the sphere of urban life in the post-conflict territory]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 22. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/81> (accessed January 15, 2025)
4. Parshin Y.I. (2016) Stratehiia zabezpechennia staloho ekonomichnoho rozvytku natsionalnoho hospodarstva: teoriia, metodolohiia i praktyka: monohrafiia [Strategy for ensuring sustainable economic development of the national economy: theory, methodology and practice: monograph] Dnipropetrovsk: Universytet imeni Alfreda Nobelia, 408 p. (in Ukrainian)
5. Parshyna O.A., Parshyna M.Iu., Chumak T.V., Yarmolenko L.I. (2024) Vplyv konfliktiv na stan mizhnarodnoi bezpeky ta shliakhy vrehuliuvannia heopolitychnoi napruzhenosti [The impact of conflicts on the state of international security and ways to resolve geopolitical tensions]. *European Vector of Economic Development*, vol. 1(36), pp. 70–81. Available at: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2024/1/8.pdf> (accessed January 07, 2025)
6. Postkonfliktne vrehuliuvannia dlia Ukrainy [Post-conflict settlement for Ukraine] Naukovo-doslidnyi i mediyni "Tsentr postkonfliktnoho vrehuliuvannia" – Research and media center "Post-conflict settlement". Available at: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/POST-CONFLICT-block-ukr.pdf> (accessed January 15, 2025)
7. Predstavnytstvo Yevropeiskoho Soiuzu v Ukraini [Representation of the European Union in Ukraine]. Available at: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine> (accessed January 10, 2025)
8. Rezoliutsiia "Viina v Ukraini ta yii ekonomichni, sotsialni y ekolohichni naslidky" Yevropeiskyi ekonomichnyi i sotsialnyi komitet (IeESK) [Resolution "The war in Ukraine and its economic, social and environmental consequences" European Economic and Social Committee (EESC)]. Available at: <http://federation.org.ua/podiitafakti/evropeiskii-ekonomichnii-i-sotsialnii-komitet-eesk-zatverddiv-rezolyutsiyu-v-yakii-rishu> (accessed January 10, 2025)
9. Stoyko O.M., Kresina I.O., Kresin O.V. (2020) Vidrodzhenia postkonfliktnykh terytorii: svitovi dosvid i Ukraina: naukova zapyska [The revival of post-conflict territories: world experience and Ukraine: scientific note] Kyiv: Norma prava, Koretsky Institute of State and Law, NAS of Ukraine, 145 p. (accessed January 15, 2025) (in Ukrainian)
10. Tsilovi fond pidtrymky, vidnovlennia, vidbudovy ta reformuvannia Ukrainy (URTF) [Ukraine Support, Recovery, Reconstruction and Reform Trust Fund (URTF)]. Available at: <https://www.worldbank.org/uk/programs/urtf/overview> (accessed January 15, 2025)
11. Barakat S., Zyck S. (2009) The Evolution of Post-conflict Recovery. *Third World Quarterly*, vol. 30(6), pp. 1069–1086.
12. Chopra J., Hohe T. (2004) Participation intervention. *Global Governance*. vol. 10(3), pp. 289–305.
13. Crisis Prevention and Recovery Report 2008 – Post-Conflict Economic Recovery: Enabling Local Ingenuity. New York (2008) Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/undp-cpr-post-conflict-economic-recovery-enable-local-ingenuity-report-2008.pdf> (accessed January 25, 2025)
14. Knight W.A. (2003) Evaluating recent trends in peacebuilding research. *International Relations of the Asia-Pacific*, vol. 3(2), pp. 241–264.
15. Post-war Reconstruction of Economy: Case Studies. Available at: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2023/01/post-war-reconstruction-of-economy-en.pdf> (accessed January 25, 2025)
16. Rondinelli D.A., Montgomery J.D. (2005) Regime change and nation building: Can donors restore governance in post-conflict states? *Public Administration and Development*, vol. 25(1), pp. 15–23.